

فصلنامه مطالعات نوین بانکی

ISSN : 2645-5420

شماره مجوز: ۸۳۲۸۹ ((شماره سیزدهم-زمستان ۱۴۰۰))

بررسی و تحلیل اقتصادی جایگاه گمرک در راستای تجارت داخلی کشور با هدف رشد، رونق تجارت و توسعه اقتصادی

(تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۰۸/۰۲، تاریخ تصویب ۱۴۰۰/۱۲/۲۰)

دکتر بهنام اسدی^۱

مدیر و صاحب امتیاز موسسه قانون یار

استاد دانشگاه

چکیده

گمرک پل ارتباطی میان سیاست‌های مالی و بازرگانی و مهمترین سازمان اثرگذار در روند تجارت بین المللی از اهمیت و حساسیت ویژه ای برخوردار است. متأسفانه مسئله بسیار مهمی که تا کنون کمتر به آن توجه شده است و یا در عمل کمتر به آن پرداخته شده است، بحث بودجه، امکانات و تجهیز گمرک است که هر چند گمرک توانسته با سعی و تلاش کارکنان زحمتکش خود، این کمبودها را تا حدودی مرتفع سازد، و لی اجرای برنامه های توسعه ای کشور نیازمند عنایات ویژه ای به خصوص در این بخش ها است. مسئولین در رده های مختلف کشوری و استانی با حمایت و پشتیبانی از گمرک و مهیا نمودن امکانات مورد نیاز کمک شایان توجهی به همراهی مطلوب تر گمرک با برنامه های توسعه ای کشور و نظام خواهند نمود اما آنچه که محرز است گمرک با تمام کمبودهای موجود همچنان سعی بر آن دارد در راستای اهداف توسعه اقتصادی کشور و نظام مقدس جمهوری اسلامی گام های موثرتری را جهت ارائه خدمت به مردم شریف کشور و فعالان این عرصه در جهت توسعه و تسهیل تجارت خارجی را بردارد. به همین منظور قصد داریم در این مقاله به بررسی و تحلیل اقتصادی جایگاه گمرک در راستای تجارت داخلی کشور با هدف رشد، رونق تجارت و توسعه اقتصادی بپردازیم و خلاء تحقیقاتی موجود را رفع نماییم.

واژگان کلیدی: گمرک، رشد اقتصادی، بنگاه اقتصادی، واردات و صادرات، تجارت

^۱ drbehnamasadi@yahoo.com

بخش اول: کلیات

گمرک یک مرجع یا آژانس در کشوری است که مسئول جمع‌آوری تعرفه‌ها و کنترل جریان کالاها از جمله حیوانات، حمل و نقل، وسایل شخصی و وسایل خطرناک به داخل و خارج از کشور است. به‌طور سنتی، گمرک به عنوان موضوعی مالی در نظر گرفته می‌شود که عوارض گمرکی (یعنی تعرفه‌ها) و سایر مالیات‌های واردات و صادرات را دریافت می‌کند. در دهه‌های اخیر، دیدگاه‌ها در مورد عملکرد گمرک به‌طور قابل توجهی گسترش یافته‌است و اکنون سه موضوع اساسی را شامل می‌شود: مالیات، امنیت و تسهیل تجارت. هر کشور قوانین و مقررات خاص خود را برای واردات و صادرات کالا به داخل و خارج از کشور دارد که توسط مقامات گمرکی آنها اعمال می‌شود. واردات/صادرات برخی کالاها ممکن است کاملاً محدود یا ممنوع باشد. طیف گسترده‌ای از مجازات‌ها برای کسانی که این قوانین را نقض می‌کنند، قرار دارد. پس با این وصف فهمیدیم گمرک نهادی ضروری برای کشور جهت تأمین درآمد، تسهیل تجارت و صیانت از جامعه محسوب می‌شود. این سازمان امور مربوط به جابجایی کالا و مسافر را در سطح بین‌المللی مدیریت می‌کند. دولت‌ها جهت به اجرا در آوردن مناسب برنامه‌ها و سیاست‌های مالی، اقتصادی و اجتماعی خود نیازمند سازمان گمرکی کارآمد و مؤثر می‌باشند. از این جهت فعالیت‌های گمرک به‌طور سنتی در راستای اهداف زیر تعریف می‌شود:

- اخذ حقوق و عوارض گمرکی
- حفاظت از سلامت و بهداشت جامعه
- حمایت از صنایع و تولیدات داخلی

- حفاظت های زیست محیطی (حفظ گونه های کمیاب)
- اعمال قوانین و مقررات تجارت خارجی
- مشارکت در سیاستگذاری های تجاری
- ارائه تسهیلات تجاری
- حفاظت از آثار فرهنگی و تاریخی
- مبارزه با قاچاق و تخلفات گمرکی
- تهیه و ارائه آمار بازرگانی خارجی
- حمایت از مخترعان و مبتکران (اجرای حقوق مالکیت فکری)
- مبارزه با پولشویی
- مبارزه با تروریسم و جرایم سازمان یافته فراملیتی
- اجرای کنوانسیون های بین المللی
- مشارکت در همکاری های منطقه ای و بین المللی

بخش دوم: جایگاه گمرک در حقوق تجارت بین الملل

گمرک ایران یکی از قدیمی ترین سازمان های اقتصادی کشور است که به عنوان مرزبان اقتصادی نقش مؤثری در وصول درآمدهای دولت و اجرای سیاستها و خط مشی های اقتصادی،

بازرگانی و حتی فرهنگی دارد. گسترش روز افزون مناسبات بین المللی در کلیه زمینه های تجاری و اطلاع رسانی افزایش حجم تجارت جهانی و ضرورت انتقال تکنولوژی و سایر ملاحظات اقتصادی، فرهنگی و سیاسی بر اهمیت گمرک، سیاست های گمرک و جایگاه آن در نظام اقتصادی کشور، می افزاید.

اقتصاد تک محصولی کشور و اتکاء بیش از حد به درآمدهای نفتی، اهمیت توسعه صادرات کالاهای غیرنفتی را خاطرنشان می سازد. نیاز به فن آوری های جدید در صنعت و تولید، نوسازی صنایع و همچنین وابستگی های اجتناب ناپذیر بخش صنعت و بازرگانی کشور به واردات و به طور کلی وارداتی بودن اقتصاد کشور در بسیاری از زمینه ها، نشانگر اهمیت واردات در نظام اقتصادی کشور است. موقعیت ممتاز جغرافیایی و واقع بودن کشور در مسیر ترانزیت، امنیت داخلی و نقشی که کشور می تواند در ارزان و سریع رساندن کالاهای صادراتی و وارداتی کشورهای همجوار و ترانزیت کالاهای کشورهای آسیای میانه و شرق آسیا به ماوراء قفقاز و قاره اروپا و بالعکس، داشته باشد. اهمیت ترانزیت کالا از قلمرو کشور و نقش تسهیل کننده گمرک در استفاکده بهینه از این موقعیت خدادادی و کسب درآمدهای ارزی و رونق اقتصادی را نشان می دهد. پهنه وسیع کشور و همجواری با کشورهای متعدد در شمال، شرق و غرب و همچنین سواحل طولانی در شمال و جنوب کشور، گستردگی و نیز پراکندگی گمرکات در سرتاسر مرزهای آبی، خاکی و هوایی و حضور گسترده و مؤثر گمرک را در اقصی نقاط کشور، اجتناب ناپذیر نموده است. در بعد فرهنگی نیز در شرایط خاص بین المللی موجود و با هجوم تبلیغاتی فرهنگی دشمن، گمرک نقش مؤثری در جلوگیری از ورود و خروج کالاهای ممنوعه شرعی و قانونی و خروج میراث فرهنگی و نیز مبارزه با امر قاچاق کالا دارد. ملاحظه تحولاتی که در دو سه دهه اخیر در صحنه تجارت

جهانی رخ داده، و نیز سرعت تحولات و دگرگونی ها در عرصه مبادلات بین المللی، سازمانهای اقتصادی و از جمله گمرک را، بر آن میدارد که همواره جایگاه خود را در پهنه اقتصاد داخلی و اوضاع و احوال جهانی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده و سعی و تلاش نماید خود را با تحولات داخلی و بین المللی تطبیق دهد. وجود سازمان های متعدد منطقه ای و بین المللی کنوانسیون های مختلف در کلیه زمینه های مربوط به تجارت، حمل و نقل، حقوق، محیط زیست و غیره و تلاش هایی که در قالب کنوانسیون های متعدد گمرکی - بازرگانی در سطح جهانی انجام میشود، تئوری "پیشرفت موجب تسهیلات می شود" را معکوس گردانیده و (تسهیلات باعث پیشرفت است) را جایگزین نموده است. استفاده از امکانات بین المللی و تسهیلات ایجاد شده در قالب کنوانسیون های و قراردادهای مختلف بین المللی و منطقه ای، به نحوی که در برگیرنده منافع استراتژیک ملی - مذهبی کشور باشد، مستلزم ایجاد امکانات و سیاستهای مناسب گمرکی و توجه ویژه به گمرک و جایگاه آن در نظام اقتصادی کشور است و نامشخص بودن سیاست کلی و استراتژیک کشور در رابطه با مجامع و سازمان های بین المللی اثرگذار در مناسبات و ترتیبات تجاری، اقتصادی، اثرات نامطلوبی بر روند تصمیم گیری ها و برنامه ریزی های اقتصادی و در نتیجه سیاست های گمرکی - بازرگانی کشور دارد. مراجع متعدد سیاستگذاری در امر صادرات و واردات و نظارت کننده بر ترخیص کالا و عدم ثبات در قوانین و مقررات حاکم بر تجارت خارجی و امور گمرکی مربوطه و همچنین تعدد اقلام و دریافتهایی که تحت عناوین مختلف و به نیابت از سوی وزارتخانه ها و سازمانهای متعدد وصول آنها برعهده گمرک است و نیز عدم تناسب امکانات و اعتبارات لازم با توجه به مسئولیت خطیری که شرایط و مقررات داخلی و شرایط بین المللی از گمرک ایران انتظار دارد، از جمله مشکلاتی هستند که اجرای دقیق سیاست ها و خط مشی های بازرگانی، اقتصادی کشور و نیل به اهداف تعیین شده در برنامه های توسعه کشور را

دچار مشکل می سازد. وجود محدودیت های غیرتعرفه ای نظام تجاری کشور را غیرشفاف ساخته و در عمل مشکلاتی را برای تجار و بازرگانان و سازمان ها و ارگان های ذی مدخل در امر بازرگانی خارجی کشور بوجود آورده است، لذا اتخاذ رویه تجاری محدودیت تعرفه ای به جای محدودیت های غیرتعرفه ای در سیاستگذاری های بازرگانی خارجی کشور بسیار ضروری می باشد.

آماده سازی گمرک (بعنوان یکی از مؤلفه های اجرایی مقررات WTO در صورت عضویت کشور در سازمان مزبور) مستلزم همکاری نزدیک مسئولین محترم وزارت امور خارجه جهت اعزام کارشناسان گمرک جمهوری اسلامی ایران برای شرکت در سمینارها و کنفرانس های بین المللی مربوطه و استفاده از تجارب بین المللی در این زمینه می باشد. در این راستا لازم به ذکر است که هشتمین اجلاس مأموران رابط منطقه ای آسیا و اقیانوسیه در مهرماه سال ۱۳۷۸ در تهران برگزار گردید. در این گردهمایی روشهای جلب رضایت ارباب رجوع، بهبود مناسبات مدیران و کارکنان گمرک، توسعه نظامهای رایانه ای و مشکل رایانه ها در سال ۲۰۰۰ از اهم مباحث این اجلاس بود. همچنین همایش آموزشی در مورد "تعیین ارزش گمرکی" براساس موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) GATT در سال جاری با میزبانی گمرک جمهوری اسلامی ایران و همکاری سازمان جهانی گمرک برگزار شد. در این سمینار سابقه تعیین ارزش گمرکی، تعیین ارزش گمرکی در سیستم تجارت جهانی، ساختار موافقتنامه تعیین ارزش، ارزش معاملاتی و تعدیلات مربوط به سایر روش های تعیین ارزش مانند تغییر ارزش براساس کالاهای همانند و مشابه، تعیین ارزش بر مبنای استقرایی، ارزش محاسبه و دیگر موضوعات مربوط به این بحث ضمن آموزش مورد بررسی قرار گرفت. برگزاری این اجلاس در تهران حاکی از اعتماد گمرکات کشورهای آسیا و اقیانوسیه به توانایی های گمرک

جمهوری اسلامی ایران است و برقراری و گسترش ارتباطات گمرکی بین المللی نیازمند همراهی بیش از پیش مسئولین علی الخصوص مسئولین محترم وزارت امور خارجه جهت اعزام هیئت های کارشناسی به منظور شرکت در همایش ها و سمینارهای آموزشی بین المللی گمرکی است. از آنجا که گمرک مجری برنامه های اقتصادی کشور در امر بازرگانی خارجی می باشد؛ لذا حضور فعال در سازمان های همکاری تجاری بین المللی و منطقه ای و برخورداری از امکانات بیشتر در این زمینه ضروری است تا بتواند نقش مؤثرتری در جهت حفظ منافع کشور در سطح بین المللی و منطقه ای، ایفا نماید افزایش فعالیت های برون مرزی و فعالیت های بین المللی حاکی از ظهور و گسترش روابط جهانی است. این روابط به عنوان یکی از شرایط تعیین کننده جامعه معاصر در سراسر دنیا در حال گسترش است. جهانی شدن در عین حال هم علت است و هم معلول، به عنوان مثال بخش اقتصادی جهانی شدن که هم تأثیر می گذارد و هم تأثیر می پذیرد. یک بحث اصلی آن در بخش تجارت جهانی و افزایش حجم مبادلات تجاری است.

دنیای امروز، دنیایی است که در آن:

- حدود ۱/۵ میلیارد مسافرت هوایی تجاری در سال انجام می شود.
- حدود ۱۸۰ میلیون کاربر اینترنت وجود دارد.
- هزاران محصول یا فرآورده جهانی عرضه می شود.
- صدها میلیون کارتهای اعتباری جهانی بکار برده می شود.
- حدود ۴۵۰ تریلیون (هزار میلیارد) دلار گردش ارز خارجی وجود دارد.

- چندین تریلیون دلار سپرده‌های بانکی خارج از کشور وجود دارد.
 - ۶۰ تریلیون دلار جابجایی سالانه اوراق بهادار انجام می‌شود.
 - ۴۴۵۰۰ شرکت فرامرزی با مجموعه فروش سالانه ۷ تریلیون دلار فعالیت دارند.
- طی پنجاه سال اخیر حجم مبادلات تجارت ۱۲ برابر و صادرات کالاهای صنعتی ۲۳ برابر شده است. زمان عملیات تجاری به سرعت رو به کاهش است و تجارت بدون کاغذ و الکترونیکی با سرعت بسیار زیادی رو به گسترش می‌باشد. اکنون از طریق بستر اینترنتی یا تبادل الکترونیکی داده‌ها (EDI) که روی شبکه‌های خصوصی بنا شده کالا سفارش داده می‌شود، از طریق کارت اعتباری مبلغ آن پرداخت می‌شود و توسط شرکت‌های پست سریع، کالا در یک زمان کوتاه به مقصد آن ارسال می‌گردد. رقابت در سطح جهانی افزایش یافته، دیگر در دنیا انحصار معنی نمی‌دهد و حق انتخاب خریدار گسترش پیدا کرده است. در بخش گمرک، اخیراً در اجلاس سازمان جهانی گمرک، برای افزایش امنیت از یک طرف و کاهش موانع از جانب دیگر، کشورهای پیشرفته مطرح کردند که کنترل‌ها را صرفاً به هنگام ورود اعمال نکرده بلکه آنها را کاهش می‌دهند و در عوض کشورهایی که قصد صدور کالا به این کشورها را دارند مسئولیت کنترلی بیشتری در مبدأ پیدا می‌کنند؛ یعنی برای نزدیک کردن دو هدف متضاد کنترل و سرعت، بررسی‌ها به گمرک ورودی محدود نشده و گمرکات صدور نیز مسئولیت جدیدی پیدا می‌کنند. برای حضور و وارد شدن در بازار باید مقررات هماهنگی بین کشورها برقرار گردد. به همین منظور قطعنامه ای حاوی چندین کنوانسیون با نام «امنیت و تسهیل در زنجیره عرضه کالا و در تجارت جهانی» به تصویب رسیده است. همچنین، طی نیم قرن گذشته تأسیس مناطق آزاد تجاری گوناگون در سطح منطقه‌ای، اتحادیه‌های

اقتصادی و گمرکی، انگیزه های مهمی برای بازاریابی و تولید برون مرزی بوده اند. در مناطق آزاد و همچنین در اتحادیه های گمرکی، تجارت کشورهای عضو با تعرفه صفر انجام می شود. این مناطق در اکثر نقاط دنیا در حال شکل گیری هستند بویژه در اروپا، مناطق آزاد تجاری و اتحادیه های گمرکی (که در حالت اخیر یک تعرفه خارجی مشترک وجود دارد و تعرفه های داخلی لغو شده است) تا حد زیادی تولید برون مرزی و بطور کلی سرمایه گذاری مستقیم خارجی را تقویت کرده اند. برآورده شده است که در چهارچوب معاهدات و پیمان های منطقه ای، تجارت رو به افزایش می باشد. از این نظر تا سال ۲۰۰۵ تحولات مهمی در سطح دنیا به وقوع خواهد پیوست؛ یعنی تشکیل اتحادیه اروپا که یک زمانی آرزوی دست نیافتنی به نظر می رسید اکنون به پول واحد هم دست پیدا کرده است تعداد اعضاء فعلی آن ۱۵ کشور بوده و تا سال آینده ۱۰ کشور دیگر به آن می پیوندند و جمعاً تعداد اعضاء اتحادیه اروپا به ۲۵ کشور خواهد رسید. همینطور نفتا و مرکورسور در آمریکای شمالی و آمریکای لاتین یکی می شوند. اتحادیه آفریقا هم همینطور است آن هم در حال بزرگ شدن است؛ یعنی حجم مبادلات تجاری داخل هر منطقه و اتحادیه به دلیل صرفه جویی در مقیاس رو به گسترش می باشد. دیگر هر کشوری بطور مستقل نمی تواند تصمیم بگیرد یکسری مقررات خاص خود را اعمال نماید برای اینکه سازمان های بین المللی متعددی در این زمینه نقش دارند و به منظور یکسان سازی و وحدت رویه، مقررات وضع می کنند و کشورهای عضو این سازمان ها و کنوانسیون ها ملزم به اجرای مقررات واحد آنها می باشند. هر کشوری باید برای مبادلات و ارتباطات بین المللی خود زبان مشترک و استاندارد مشترک با بقیه داشته باشد تدوین و طراحی زبان مشترک در دنیا توسط سازمان های بین المللی انجام می شود تا کشورها بتوانند از آن استفاده کنند.

بخش سوم: نقش های مختلف گمرک

۱. نقش گمرک در اجرای سیاست ها و برنامه های کلان توسعه اقتصادی کشور
۲. برنامه راهبردی جایگزینی واردات
۳. برنامه راهبردی توسعه صادرات
۴. نقش گمرک در وصول درآمد
۵. نقش گمرک در امور مسافری و گسترش توریسم
۶. نقش گمرک در مبارزه با مواد مخدر
۷. نقش گمرک در ارتباط با مناطق آزاد و ویژه اقتصادی
۸. نقش گمرک در کارایی سیستم مالیات بر ارزش افزوده
۹. گمرک و ارتباطات منطقه ای و جهانی

بخش چهارم: دلایل قرار گرفتن گمرک به عنوان یکی از محورهای طرح تحول اقتصادی

طرح تحول اقتصادی طرح بزرگ و اساسی است که به منظور ریشه کن کردن نابسامانی های اقتصادی در کشور تدوین شده است. شاید بتوان گفت که هدف نهایی طرح تحول اقتصادی ایجاد فضای مناسب کسب و کار و فعالیت اقتصادی در کشور است و با توجه به نقش اساسی گمرک در تجارت خارجی و به تبع آن اثرگذاری در بهبود فضای کسب و کار به

عنوان یکی از محورهای اصلی در طرح تحول اقتصادی مدنظر قرار گرفته است. همچنین، از دیگر دلایل قرار گرفتن گمرک به عنوان یکی از محورهای طرح تحول اقتصادی به طور خلاصه عبارتند از:

۱. گمرک به عنوان مرزبان تجارت خارجی کشور در اجرای سیاست های تجاری و اقتصادی از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است و عملکرد مناسب آن در این زمینه بر کل فعالیت های اقتصادی تأثیرگذار است.
۲. وابستگی تولید کشور به کالاهای سرمایه ای، مواد اولیه و واسطه ای وارداتی از یک سو و سهم بالای این کالاها در واردات کشور از سوی دیگر نقش گمرک را در تسهیل فعالیت های تولید برجسته می کند.
۳. نظر به رویکرد صادرات محور در تولید بر اساس برنامه های چهارم و پنجم توسعه اقتصادی اجتماعی کشور، تسهیل امور مربوط به صادرات کالاها و خدمات در گمرک موجب تقویت بخش های تولیدی صادراتی و دستیابی به اهداف برنامه می شود.
۴. با توجه به افزایش حجم واردات و ترانزیت، دقت در ارزش گذاری کالاها و طبقه بندی صحیح آن در گمرک و نیز نظارت و دقت در ترانزیت نقش قابل توجهی در کسب درآمدهای دولت ایفا می کند.
۵. با عنایت به تصویب و ابلاغ قانون مالیات بر ارزش افزوده، تحول در نظام گمرکی و دقت و سرعت در خدمات گمرکی نقش غیرقابل انکاری در اجرای مطلوب قانون مزبور ایفا می کند.

۶. با توجه به پدیده شوم قاچاق کالا و لزوم جلوگیری از آن، بهبود کیفیت فعالیت های گمرک نقش مهمی را برای مبارزه با آن ایفا می کند. (گزارش پشتیبان طرح تحول اقتصادی در گمرک، ۱۳۸۷)

بخش پنجم: چالش های محیطی پیش روی گمرک

گمرک جمهوری اسلامی ایران در جهت تسهیل تجارت و بهبود کیفیت فضای کسب و کار با چالش های محیطی داخلی و خارجی متعددی مواجهه است که به اهم آنها اشاره می شود. اهم چالش های محیطی پیش روی گمرک عبارتند از:

• چالش های درون سازمانی

۱. اهداف و استراتژی
۲. چالش های ساختار و ضوابط و مقررات مربوطه
۳. چالش های حوزه منابع انسانی
۴. چالش های حوزه فرایندهای اجرایی موجود جهت رعایت برخی استانداردهای بین المللی و معاهده نامه ها
۵. چالش های فناوری گمرکی
۶. چالش های فناوری اطلاعات و ارتباطات - چالش های مبارزه با فساد اداری
۷. چالش تأمین منابع مالی اجرای برنامه ها و پروژه ها

۸. چالش های عدم تناسب ظرفیت ها

۹. چالش های حوزه تعامل با سازمان های بین المللی

۱۰. چالش های حوزه تعامل با سازمان های داخلی

۱۱. چالش رفع برخی نواقص در نظام پایش

• چالش های محیط نزدیک

۱. تعدد مراکز و مراجع سیاستگذار و متعامل در امور بازرگانی

۲. عدم حضور مؤثر گمرک در مرحله سیاستگذاری های مربوط به بخش های تجاری

۳. نارسایی در همکاری بین بخش خصوصی، حوزه حمل نقل و اتاق بازرگانی

۴. تأثیرات اقتصادی بر فرایند تولید داخلی و سطح اشتغال

۵. چالش های فرهنگی ناشی از سودجویی غیرقانونی برخی متعاملین

۶. حجم بالا و بعضاً متناقض بخشنامه ها، دستورالعمل های صادره برای گمرک

۷. لزوم تقویت نظام پایش مطلوب در رابطه با طرح تحول اقتصادی و ایجاد نظام

گمرکی نوین

• چالش های محیط دور

۱. چالش محافظت از محیط زیست

۲. چالش پذیرش و رعایت کنوانسیون های گمرکی تجاری

۳. چالش الزامات رعایت استانداردهای تسهیل کننده در برابر رعایت استانداردهای امنیتی

۴. چالش افزایش تجارت کالاهای تقلبی

۵. چالش افزایش جرایم سازمان یافته تجاری

۶. چالش جهانی شدن داد و ستد تجاری

نتیجه گیری

گمرک به عنوان یک مرزبان اقتصادی کشور فعالیت دارد و یکی از سازمان های کلیدی در اقتصاد کشور است. گمرک جمهوری اسلامی ایران در تعقیب رسالتی که در تأمین تحقق هدف ها و سیاست های دولت در زمینه تجارت خارجی برعهده دارد، تلاش می نماید تا ضمن کار نمودن فعالیت های خود هماهنگی های لازم را با کلیه وزارت خانه ها و سازمان های سیاست گذار در امور گمرکی و بازرگانی خارجی و ذی مدخل در فعالیتهای بازرگانی به عمل آورد. از دیر باز تاکنون همواره با افزایش حجم تجارت و بازرگانی بین الملل، موانع و مشکلات بر سر راه تجارت افزوده شده است. کنترل مبادی ورودی و خروجی کالا از وظایف مهم گمرکات است که استفاده از روش های نوین کنترلی می تواند گامی موثر در ارتقای فعالیت های آن را ایفا کند. بر اساس قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی و در چارچوب طرح آمایش سرزمین گمرک تعداد گمرکات کشور می بایست تا پایان این برنامه ۳۰ درصد کاهش یابند و مابقی گمرکات ساماندهی شوند. کاهش تعداد گمرکات کشور به منظور مجهز

نمودن آنها و توزیع متناسب نیروی انسانی موجب اصلاح روند واردات کالا خواهد شد. این مهم طی سال های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ با کاهش تعداد گمرکات از ۱۶۷ گمرک به ۱۴۴ انجام گرفت. در صورت ادامه این روند با افزایش بهره وری، کاهش هزینه ها و استفاده مطلوب از ظرفیت ها و توانایی های گمرکات کشور توسعه و تسهیل تجارت را بیش از پیش خواهیم داشت. اجرای دقیق و به موقع پروژه های استخراجی از طرح جامع گمرک نوین به عنوان نقشه راه گمرک ایران در سال های آتی می تواند گمرک را به جایگاه اصلی و واقعی خود در اقتصاد کشور ارتقاء دهد. همچنین وظایفی که در قوانین جاری کشورمان بر عهده گمرک نهاده شده است می توان به موارد زیر اشاره داشت:

- دریافت، نگهداری، حفاظت و ترخیص کالاهای ورودی و خروجی، همچنین اخذ حقوق گمرکی، سودبازرگانی و سایر وجوه
- نظارت بر صحت و سقم اظهارنامه و رسیدگی به اختلافات گمرکی و مبارزه با قاچاق و تخلفات گمرکی
- جلوگیری از ورود مواد مخدر، مشروبات الکلی و کالاهای مضر برای اخلاق جامعه و کنترل ورود کالاهای خطرناک، پرتوزا و مضر
- اعمال مقررات بهداشتی، قرنطینه ای، استاندارد و کنترل ورود کالاها، مواد و گازهای مخرب لایه ازون و آلوده کننده محیط زیست
- اعمال قوانین و مقررات بازرگانی خارجی و حمایت از حقوق مالکیت فکری و کنترل کالاهای بدلی و تقلبی جهت جلوگیری از اغفال مردم
- تلاش در جهت توسعه صادرات و تسهیل امور گردشگری

- اعمال نظارت گمرکی در خصوص ورود و خروج کالا در مناطق آزاد و ویژه و بازارچه های مرزی به منظور توسعه صنعت و تجارت
- مشارکت در کنفرانسها و اجلاسهای بین المللی مربوط به امور گمرکی و جمع آوری و انتشار آمار بازرگانی خارجی جهت بهره گیری در برنامه ریزی اشاره نمود.

منابع و مأخذ

الف) کتب فارسی

- ۱- . امید بخش اسفندیار، مرکز تجارت بین المللی و دبیرخانه مشترک المنافع راهنمای تجاری دور اروگوئه، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ۱۳۷۵.
- ۲- ایروانی محمدجواد، تجارت در آینده و درآمدی بر سازمان تجارت جهانی، انتشارات موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی ۱۳۸۸
- ۳- امید بخش اسفندیار، سازمان تجارت جهانی ساختار قواعد و موافقت نامه ها، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، ۱۳۸۵.
- ۴- اشرف زاده حمیدرضا، سازمان تجارت جهانی، تهران وزارت امور خارجه مرکز چاپ انتشارات ۱۳۸۸
- ۵- امید بخش اسفندیار و مسعود طارم سری، آشنایی با موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت گات، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ۱۳۷۵.
- ۶- ایروانی محمد جواد، شناخت سازمان تجارت جهانی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ۱۳۸۵
- ۷- خزایی حسین، حقوق تجارت بین الملل جلد پنجم، نشر قانون، ۱۳۸۸.
- ۸- صادقی یارندی و طارم سری مسعود، فرهنگ توصیفی اصطلاحات تجارت بین الملل و سازمان تجارت جهانی، انتشارات موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی ۱۳۸۷.

۹- زاهدان طلبان علی، سازمان تجارت جهانی ساختار قواعد و موافقت نامه ها، شرکت چاپ و نشر بازارگانی ۱۳۸۷.

۱۰- طارم سری مسعود، اینکوترمز ۲۰۰۰، اتاق بازرگانی بین المللی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازارگانی ۱۳۸۵.

۱۱- طارم سری مسعود... اسناد حقوقی سازمان تجارت جهانی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازارگانی، ۱۳۸۵.

۱۲- آندره ساپر، تنظیم و ویرایش احمد اخوی، مسایل و تحولات تجارت بین المللی از گات تا سازمان جهانی تجارت، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازارگانی، ۱۳۸۵.

ب) مقالات

۱- سیف افجه ای معصومه "رویه حل و فصل اختلافات در سازمان جهانی تجارت" فصل نامه سیاست خارجی، سال هفده، ۱۳۸۷

۲- طارم سری مسعود، بررسی لایحه امور گمرکی از دیدگاه مقررات سازمان تجارت جهانی، به سفارش انجمن علمی بازارگانی، ۱۳۸۴.

ج) پایان نامه

۱- محمد آقایی "تحول در روشهای حقوقی حل و فصل اختلافات در سازمان تجارت جهانی" پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی ۱۳۸۴.

۲- مهرافزا دباغی قلعه "اصول وقواعد ماهوی حاکم بر سازمان جهانی تجارت"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۸۶.

چ) اسناد

- ۱- اعلامیه وزیران ۱۵ آوریل ۱۹۹۴.
- ۲- سند تاسیس WTO
- ۳- موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت ۱۹۹۴
- ۴- موافقت نامه کشاورزی
- ۵- موافقت نامه اعمال اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی
- ۶- موافقت نامه موانع فنی فرا راه تجارت
- ۷- موافقت نامه اقدامات سرمایه گذاری مرتبط با تجارت
- ۸- موافقت نامه اجرای ماده ۶ موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت ۱۹۹۴
- ۹- موافقت نامه اجرای ماده ۷ موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت ۱۹۹۴
- ۱۰- موافقت نامه بازرسی قبل از حمل
- ۱۱- موافقت نامه قواعد مبدا
- ۱۲- موافقت نامه رویه های صدور مجوز ورود
- ۱۳- موافقت نامه یارانه ها و اقدامات جبرانی
- ۱۴- موافقت نامه عمومی حفاظت ها
- ۱۵- موافقت نامه تجارت خدمات و ضmann

ح) منابع لاتین

- ۱- www.wcoomd.org/lieien/about-us/che-sang-pdf
- ۲- [Hhttp://www.mfat.govt.nz/Foreign/tnd/Traderules/antidump-thems-parency.html](http://www.mfat.govt.nz/Foreign/tnd/Traderules/antidump-thems-parency.html)
- ۳- <http://www.irtr.gov.ir/pages/WTOAgreements-products-Antidumping>
- ۴- <http://www.irtr.gov.ir/pages/WTO-DohaRound.asp>
- ۵- <http://www.irtr.gov.ir/pages/wto-agreement-products-protections.asp>
- ۶- <http://www.irtr.gov.ir/pages/WTOAgreements>
- ۷- <http://www.irtr.gov.ir/pages/WTO>